

Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi

Zafer ÇAKMAK*

ÖZ

Yunanistan'da Venizelos'un 1928'de iktidara gelişi, Türk-Yunan ilişkileri açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Venizelos Yunanistan'da iktidara geldikten sonra, geçmişte *Megali İdea*'yı gerçekleştirebilmek için Türkiye'ye karşı takip ettiği yayılcı dış politikadan vazgeçerek, Türk-Yunan dostluğunu kurabilmek için bazı girişimlerde bulunmuştur. Venizelos'un Türkiye ile dostluk kurma girişimleri, Atatürk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Nitekim bir süre sonra Venizelos Türkiye'ye davet edilmiştir. Bu daveti kabul eden Venizelos, 1930 yılında Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret sırasında Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan antlaşmalar, Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Venizelos, 1933 yılında Yunanistan'da yapılan seçimleri kaybetmiş ve muhalefete düşmüştür; fakat Türk-Yunan ilişkileri ve Balkan Paketi ile ilgili görüşmeleri yakından takip etmeye devam etmiştir. Balkan Paketi imzalanmadan kısa bir süre önce de, dünya siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştirerek, Balkan Paketi'nin gerçek kurucusu olduğuna inandığı, eski düşmanı Atatürk'ü 12 Ocak 1934'te Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Atatürk, Venizelos, Nobel Barış Ödülü.

ABSTRACT

The Nomination of Atatürk by Venizelos for the Nobel Peace Prize

Venizelos' rise to power in 1928, in Greece has marked a new era for Turkish-Greek relations. After Venizelos secured his office in Greece, he gave up Greece's expansive foreign policy against Turkey and the *Megali İdea*, and attempted to strike up a friendship with Turkey. Venizelos' attempts of friendship with Turkey were welcomed by Atatürk. As a matter of fact, after a while Venizelos was invited to Turkey. Venizelos, accepting this invitation, had officially visited Turkey in 1930. The agreements signed between Turkey and Greece during this visit had

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi / ELAZIĞ.

contributed much to the development of good relations between these two countries. However, Venizelos lost the elections in 1933 and fell to the opposition, but continued to watch closely Turkish-Greek relations and negotiations for Balkan Pact. Shortly before the signing of Balkan Pact, he nominated his old enemy, Atatürk for Nobel Peace Prize in 12 January 1934, believing him to be the real founder of the pact, and became the first in world political history for such an act.

Key Words: Turkey, Greece, Atatürk, Venizelos, Nobel Peace Prize.

Giriş

Yunanistan, bağımsız bir devlet olarak tarih sahnesine çıktuktan sonra, Osmanlı devletine karşı daima saldırgan bir dış politika takip etmiştir. Bu politikanın takip edilmesinde, “Yunanlı oldukları iddia edilenlerin geçmişte yaşadıkları toprakları ele geçirip, Doğu Roma İmparatorluğu’nu yeniden ihya etmek ve iki kıtalı beş denizli büyük Yunanistan’ı kurmak” şeklinde ifade edilen *Megali İdea*’nın Yunan devlet adamları arasında kabul görmesinin büyük etkisi olmuştur.¹

Yunanistan, tek başına *Megali İdea*’yı gerçekleştirebilmek için gerekli olan potansiyele hiçbir zaman sahip olamamıştır. Fakat bu amaç doğrultusunda takip ettiği dış politika, devamlı surette Avrupalı büyük devletler tarafından desteklenmiştir. Bu destek sayesinde Yunanistan, Balkan savaşlarından sonra topraklarını iki kat artırmıştır.² Fakat Yunan devlet adamları, başta Elefterios Venizelos olmak üzere, hiçbir zaman bu toprak artışını Yunanistan için yeterli görmemişlerdir.

Osmanlı devletinin I. Dünya Savaşı’nda yenilmesi üzerine Yunanistan, İtilaf Devletlerinin Paris’te yapmış olduğu konferansta, Osmanlı topraklarıyla ilgili bazı taleplerde bulunmuştur. Yunanistan’ın bu talepleri, başta İngiltere olmak üzere, İtilaf devletleri tarafından dikkate alınmış; İzmir ve çevresinin işgaline izin verilmiştir.³

Yunanistan, İtilaf devletlerinin iznini aldıktan sonra, 15 Mayıs 1919’da İzmir’i işgal etmiştir. İzmir’in işgalinden kısa bir süre sonra, Kuzey-Batı

1 Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, (çev.: Halim İnal), Ayraç Yayınevi, Ankara 2002, s. 17-18; Yusuf Sannay-Tahir Sümbül, *Emperyalizm ve Büyük Hayal*, Ankara 1999, s. 55-56; Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, (çev.: Hakkı Devrim), Kaynak Kitaplar, İstanbul 1974, s. 9; Lowell Clucas, “The Byzantine Legacy in the Modern Greek World: The Megali İdea”, (Edited by: Richard Clogg), *Anatolica Studies in the Greek East in the 18th and 19th Centuries*, Hampshire 1996, s. 254.

2 Nurettin Türsan, *Yunan Sorunu*, 3.bs., Ankara 1987, s. 7.

3 Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli-1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1919, s. 12-15.

Anadolu'nun birçok köy, kasaba ve şehri Yunan işgaline uğramıştır. Yunanistan işgal ettiği bu bölgede, Türklere yönelik büyük bir katliam ve mezalim uygulanmıştır.⁴

Yunanistan'ın Anadolu'da başlattığı işgal harekâtı, Türk milletinin Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirdiği Kurtuluş Savaşı karşısında, amacına ulaşmamış;⁵ Yunanlılar Anadolu'da Türkler karşısında ağır bir yenilgiye uğramıştır.⁶

Yunanlılar tarafından *Küçük Asya Felaketi* olarak nitelendirilen bu savaş, Türk-Yunan ilişkilerine büyük zarar vermiştir. Bu savaştan sonra imzalanan Lozan Antlaşması, Türkiye ile Yunanistan arasında barışı sağlamıştır; fakat iki devlet arasındaki gerginlik ve güvensizlik uzun bir süre daha devam etmiştir.

Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne Aday Göstermesi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, büyük asker ve devlet adamı Mustafa Kemal Atatürk, hiçbir zaman devletlerarasında daimi dostluk ve düşmanlığın olabileceğine inanmamıştır.⁷ Bu yüzden, I. Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu işgal eden hiçbir devleti millî düşman olarak ilan etmemiştir. Aksine Atatürk, Anadolu'yu yakıp yıkan Yunanistan'ı, orduları daha savaş meydanında iken bile affetmesini bilmiştir.⁸ Nitekim Türk ordusu, Dumlupınar'da Yunan ordusuna kesin darbeyi indirdikten sonra, İzmir'e doğru ilerlerken Atatürk yanında bulunan İsmet İnönü'ye şunları söylemiştir: "İzmir'e gelince ilk işin olarak büyükçe bir bina hazırla! Yunanlılarla işimiz bitti artık! Düşmanlığa yer yok! İki milletin ve dünyanın selâmeti bakımından Türk-Yunan dostluğu şarttır..."⁹ Atatürk bu konudaki samimiyetini, 10 Eylül 1922'de İzmir'e girdiğinde açık bir şekilde göstermiştir. İzmir'de Atatürk'e, Yunan Kralı Konstantin'in kalmış olduğu ev tahsis edilmiştir. İzmir halkı, evin girişindeki mermer basamaklara bir Yunan bayrağı sermiş ve Atatürk'ten, Kral Konstantin'in Türk bayrağına yaptığı gibi, Yunan bayrağını ayakları ile çiğneyerek eve girmesini istemiştir. Ancak Atatürk, Kral

4 Zafer Çakmak, *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007, s. 116-138.

5 Kurtuluş Savaşı hakkında geniş bilgi için bkz., Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. I-III, 14.bs., Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1982.

6 Thomas A. Vaidis, *Kemal Atatürk (Yeni Türkiye'nin Kurucusu)*, (çev.: Ahmet Angın.) Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları, İstanbul 1967, s. 116-117.

7 Yılmaz Altuğ, "Atatürk'ün Dış Politikası", *Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Atatürk Konferansı Tebliğleri (10-11 Kasım 1980)*, C. II, İstanbul 1981, s. 487.

8 Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam Mustafa Kemal (1922-1938)*, C. III, 3.bs., Remzi Kitabevi, İstanbul 1969, s. 423.

9 Sadi İrmak, "Atatürk'ün Dış Politika ilkeleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, III / 9 (Temmuz 1987), s. 492.

Konstantin'in yaptığı yanlışını tekrarlamayacağını söylemiş ve ayaklarının altına serilmiş olan Yunan Bayrağı'nı yerden kaldırtıp; "Bir milletin istiklâlinin timsali olan bayrak çiğnenmez." demiştir.¹⁰

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra imzalanan Lozan Antlaşması, her ne kadar Türkiye ile Yunanistan arasında barışı sağlamışsa da, savaş sonrası ortaya çıkan pek çok soruna nihai çözüm getirememiştir. Bu yüzden Türk-Yunan ilişkileri zaman zaman gerginleşmiştir. Bu gergin dönemlerde bile Atatürk Türk-Yunan ilişkilerine zarar verecek keskin ifadeler kullanmaktan daima kaçınmıştır. Aksine, iki devlet arasında ilişkilerin normale dönmesi için büyük gayret göstermiş ve bu yönde açıklamalar yapmıştır.¹¹

Atatürk'ün Yunanistan'a karşı takip ettiği bu barışçı politikaya, 1928 yılına kadar Yunan devlet adamları tarafından karşılık verilmemiştir. Ancak Yunanistan'ın en önemli siyaset adamlarından biri olan Elefterios Venizelos'un, Yunanistan'da 1928 yılında yapılan seçimleri kazanarak iktidara gelmesi ve Türkiye'ye karşı daha önce takip etmiş olduğu saldırgan politikadan vazgeçerek barışçı bir dış politika takip etmeye başlaması Türk-Yunan ilişkilerinin seyrini tamamen değiştirmiştir.

Venizelos'un Liberal Parti'si, 1928'de yapılan seçimlerde Yunan halkının büyük desteğini almıştır.¹² Yunan halkından almış olduğu bu büyük destek ile Venizelos, Türkiye ile dostluk kurmak için teşebbüse geçmiştir. Bu amaçla Venizelos, Türkiye'de *Zafer Bayramı* kutlamalarının yapıldığı 30 Ağustos 1928 tarihinde Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup göndermiştir.¹³ Venizelos bu mektupta İnönü'nün *Zafer Bayramı*'nı kutladıktan sonra, *Megali İdea* politikasından vazgeçtiğini ve Türkiye ile ilişkileri geliştirmek istediğini belirten şu ifadeleri de kullanmıştır:

"Sizi temin etmek isterim ki benim en büyük arzum, iki ülke ilişkilerinin düzenlenmesiyle iki ülke arasında yakın bir dostluğun sağlanması ve bu yakın dostluğu, bu sefer, mümkün olan en geniş şekliyle bir dostluk antlaşması, saldırmazlık ve hakemlik antlaşmasıyla resmileştirmektir. Türkiye'nin bizim topraklarımızda gözü olmadığını iyi bildiğim için seçim süresi boyunca her fırsatta halk önünde Yunanistan'ın da Türk topraklarında hiçbir şekilde gözü olmadığını defalarca tekrarladım..."¹⁴

10 Bilge Umar, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1974, s. 297-298; V. D. Volkan-N. Itzkowitz, *Türkler ve Yunanlılar...*, s. 134.

11 Bkz., *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. II, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 5.bs., Ankara 1997, s. 280.

12 Ahmet Şükrü Esmer, *Siyasî Tarih (1919-1939)*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1953, s. 58.

13 Cem Başar, *Yunan Oyunu*, V Yayıncılık, İstanbul 1988, s. 117.

14 Damla Demiröz, *Savaşın Barışa Giden Yol / Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 75, 153.

Ancak Venizelos, Yunanistan'da Türkiye ile yaşanan sorunların barışçı yollarla halledilmesi gerektiğine inanan nadir siyasetçilerden biriydi. Özellikle bu dönemde, Yunan kamuoyu için Türklerle dostluk kurmak vatanı satmakla eşdeğerdi. Bu yüzden Venizelos, Türkiye'ye karşı böyle bir adım atarken çok büyük siyasi risk almıştır.¹⁵

Venizelos'un Türkiye'ye karşı bu samimi yaklaşımı, 1929'da dünyada patlak veren ekonomik buhran, Balkanlardaki gelişmeler ve İtalya'nın Akdeniz bölgesindeki faaliyetleri, Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir dönemin başlamasında etkili olmuştur.¹⁶ Venizelos'un Yunanistan ile Türkiye arasındaki işbirliğini geliştirme arzusu, başta Atatürk olmak üzere, Türk devlet adamları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.¹⁷

Atatürk, Türkiye için bu dönemde en büyük tehlikenin Balkanlar üzerinden, İtalya'dan geleceğini, revizyonist Bulgaristan'ın da İtalya'ya alet olabileceğini sezmiştir. Bu yüzden, Balkanlarda barışı sağlamak için Yunanistan ile yakın ilişkiler kurmaya büyük önem vermeye başlamıştır.¹⁸ Atatürk'ün takip ettiği bu politika doğrultusunda, Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Enis Akaygen, 25 Mart 1930 tarihinde *Yunan Millî Bayramı* kutlamalarına katılarak diplomatik bir jestte bulunmuştur. Bu jest, Türkiye ile Yunanistan arasındaki yakınlaşma sürecinin hızlanmasına neden olmuştur.¹⁹

Türkiye ve Yunanistan arasında başlayan bu yakınlaşma, 10 Haziran 1930'da, mübadele ile ilgili sorunları çözüme kavuşturan "Ankara Sözleşmesi"nin imzalanmasına yol açmıştır.²⁰ Mübadele sorununun çözüme kavuşturulması, Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan diğer sorunların çözümünde de oldukça etkili olmuştur.²¹

15 C. Başar, *Yunan Oyunu*, s. 117.

16 Yusuf Halaçoğlu, "Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Balkanlar", *I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri (Prizren, 12-14 Aralık 1998)*, (yay. haz.: Nimetullah Hafız), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2001, s. 30-31.

17 E. Semih Yalçın, *Atatürk'ün Millî Dış Siyaseti*, Gazi Kitabevi, 2.bs., Ankara 2007, s. 272; M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997, s. 108-110.

18 İsmail Soysal, "Atatürk'ün Barışçı Politikası ve Dünyadaki Etkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, II / 4 (Kasım 1985), s. 112.

19 Enis Tulça, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003, s. 35-39.

20 Mustafa Sıtkı Bilgin, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Diplomasisi (1923-1930)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX / 60 (Kasım 2004), s. 813; Vamık D. Volkan, Norman Itzkowitz, *Türkler ve Yunanlılar / Çatışan Komşular*, (çev.: Banu Büyükkal), Bağlam Yayınları, İstanbul 2002, s. 154; Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983, s. 326.

21 Aptülahat Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 254.

Başbakan İnönü, "Ankara Sözleşmesi" imzalandıktan sonra Venizelos'u Türkiye'ye davet etmiştir.²² Yunanistan Başbakanı, İnönü'nün bu daveti üzerine, 27-31 Ekim 1930'da Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunmuştur.²³ Venizelos'un Türkiye ziyareti ile Türk-Yunan dostluğunun temelleri atılmıştır. Atatürk ve Venizelos, on yıl önce birbirleriyle savaşan iki milletin barış içinde yaşayabileceğine inanmış, bu barışın sağlanabilmesi için de ilk adımı kendileri atmıştır. Nitekim bu ilk adım Afet İnan tarafından şöyle aktarılmaktadır:

"...Venizelos'u Ankara Palas'ta karşılıyor Atatürk. Giriş kısmında duruyorlar ve halk da orada toplanmış durumda. Fakat bir hareket yok. Atatürk, Venizelos'un arkasına geçiyor ve işaret ediyor halka alkışlamaları için. Ve ondan sonra alkışlıyorlar. Çünkü hakikaten halk, Venizelos dediği zaman bir çekingenlik içinde. Benim de kendi çocukluğumda olduğu gibi. Venizelos'u gördüğüm zaman nasıl konuşacağımı bilememiştim. Fakat sonra karşılıklı ve eşi ile beraber konuşmalarımız oldu..."²⁴

Venizelos'un Türkiye'ye yaptığı bu ziyaret sırasında, iki devlet arasında siyasi, askeri ve ekonomik konular ile ilgili üç antlaşma imzalanmıştır.²⁵ Bu antlaşmalar imzalandıktan sonra Yunanistan Başbakanı'nın değerlendirmesi şöyle olmuştur: "Türk-Yunan dostluğu bir arzu değil artık bir gerçektir. Bugün her iki halk nezdinde bu dostluk artık gerçekleşmiş ve perçinlenmiştir. Siyasetim, Türkiye ile her zaman dostluk olacaktır."²⁶ Diğer taraftan Atatürk, Venizelos'un Ankara'da bulunduğu 30 Ekim 1930'da, Ankara Türk Ocağı'ndaki Cumhuriyet Balosu'nda misafir Yunan gazetecilerinin ricası üzerine, Türk-Yunan ilişkileri ile ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır: "...İki millet arasında vâsi bir teşriki mesai sahası vardır. Ben şahsen bu iki millet arasında teşriki mesaiyi tamamen taraftarım..."²⁷

22 İsmet İnönü, *Hatıralar*, (yay. haz.: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, 2.bs., Ankara 2006, s. 500.

23 *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, Fon Kodu: 30. 10.0.0, Yer No: 254. 712. 27; Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1923)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 41; Nikos Svoronos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, (çev.: Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1988, s. 95; E. Tulça, *Atatürk, Venizelos...*, s. 39.

24 Afet İnan, "Atatürk'ün Bazı Özellikleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 1 / 1 (Kasım 1984), s. 97.

25 E. S. Yalçın, *Atatürk'ün Millî Dış Siyaseti*, s. 273; Bu antlaşmalar; "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakemlik Antlaşması", "Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılmasına İlişkin Protokol" ve "İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Antlaşması" başlıklarını taşımaktaydı. Bkz., İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 399-404; Tefvik Rüştü Aras, *Görüşlerim*, İkinci Kitap, Yörük Matbaası, İstanbul 1968, s. 189.

26 *Cumhuriyet*, 29 Ekim 1930, s. 4.

27 *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 5.bs., Ankara 1997, s. 129.

Venizelos'un Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaret sırasında imzalanan antlaşmalar Türk-Yunan ilişkilerinin düzelmesine önemli katkı sağlamıştır.²⁸ Bu antlaşmaların imzalanmasının akabinde Atatürk, 1 Kasım 1930'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada Türk-Yunan ilişkileri ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: "Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek menfaatleri birbirine zıt olmaktan tamamen çıkmıştır. Bu iki memleketin samimi bir dostlukta kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır."²⁹

Yunanistan Başbakanı Venizelos, Ankara'da imzaladığı antlaşmaların Yunan parlamentosunda yapılan onay müzakereleri sırasında muhalefetin sert eleştirilerine maruz kalmıştır. Muhalefet vekilleri, Venizelos'un Ankara ziyareti ile "Yunanistan'ın itibarından fedakârlıkta bulunduğu" şeklinde bir iddia ileri sürmüşlerdir. Bu iddiaya Venizelos'un cevabı şöyle olmuştur:

"Yunan ordusunun Anadolu'da verdiği kurbanları unutarak Ankara'ya gitmiş olmakla itham edildim. Fakat efendiler, her iki taraf da bu vakayi' unutmak kararını vermedikçe el ele vermek ve hakiki bir dostluk temin ve tesis etmek kabil olur muydu? Haydarpaşa'yı Ankara yaylasından ayıran mesafeyi kat'etmek cesaretini gösterdiğimden dolayı muahaza olundum. Fakat şurasını derhatır etmek isterim ki Türkiye bunları unutmaya bizden ziyade muhtaçtır. Zira bütün bu yaylalar meydana harp olmuş ve bütün meydanı harpler gibi tahribata uğramıştır. Binaenaleyh hali hazırda dostumuz bulunan Türkler müstevli olmak itibarıyla ika ettiğimiz bütün bu tahribatı unuttularsa benim ihtiyar ettiğimiz fedakarlıkları unutmamaklığıma ne sebep vardır?..."³⁰

Yunanistan'da iktidar ile muhalefet arasında bu tartışmaların devam ettiği sırada, Türkiye'nin Atina Büyükelçisi Enis Akaygen 4 Ocak 1931'de Venizelos'a resmi bir ziyarette bulunmuştur. Bu ziyaret sırasında Venizelos, Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaret ve Türk-Yunan dostluğu ile ilgili olarak Enis Akaygen'e şunları söylemiştir:

"Türk ricali ile vaziyeti tetkik ettiğimiz sırada pek zevkli bir hakikatle karşılaştık, o da mazi, hal ve istikbali gözden geçirirken bu kadar çok noktada menfaatleri tetabuk eden iki milletin nadiren bulunduğu hakikatidir. Ankara'da akdedilen itilafata tam kıymeti bahşeden nokta işte bu iki milletin menfaatlerindeki tetabuktur... İştiraki hissiyat noktasında da iki millet birbirine zannedildiğinden çok yakındır."³¹

28 T. R. Aras, *Görüşlerim*, s. 189.

29 *Atatürk'ün Millî Dış Politikası (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938*, C. II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s. 53; *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. I, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 5. bs., Ankara 1997, s. 381; Mehmet Gönülöbol-Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s. 65.

30 BCA, Fon Kodu: 30. 10.0.0, Yer No: 254. 712. 2; *Atatürk'ün Millî Dış Politikası...*, C. II, s. 187; E. Tulça, *Atatürk, Venizelos...*, s. 47.

31 BCA, Fon Kodu: 30. 10.0.0, Yer No: 254. 712. 2; *Atatürk'ün Millî Dış Politikası...*, C. II, s. 188

Yunanistan'da 5 Mart 1933 tarihinde yapılan seçimlerin ardından 10 Mart 1933'te bir iktidar değişikliği yaşanmıştır. Bu seçimlerden sonra Elefterios Venizelos iktidarı kaybederken, Panagis Tsaldaris başkanlığında yeni bir hükümet kurulmuştur.³²

Venizelos'un Yunanistan'da iktidarı kaybetmesinin en önemli nedenlerinden biri, *Megali İdea* politikasına geri dönmeyişi olmuştur. Özellikle Kıbrıs'ta Rumların 1931'de Ada'yı Yunanistan'a ilhak etmek için başlattığı isyan sırasında Venizelos'un "Yunanistan'la İngiltere arasında bir Kıbrıs sorunu olmadığı"ni açıklaması ve bu yönde hareket etmesi, büyük bir oy kaybına uğramasına neden olmuştur.³³

Yunanistan'da yaşanan iktidar değişikliği, Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz olarak etkilememiştir.³⁴ Bu durumun en önemli göstergesi, 14 Eylül 1933'te, Türkiye ile Yunanistan arasında "Samimî Anlaşma Misakı"nın imzalanmasıdır.³⁵ Bu antlaşma ile iki komşu devlet; ortak sınırlarını karşılıklı olarak güvence altına alma, uluslararası alanda kendilerini ilgilendiren her konuda önceden anlaşma, temsil durumu sınırlandırılmış bütün uluslararası toplantılarda birbirlerini karşılıklı olarak temsil etme kararı almışlardır.³⁶

Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan bu antlaşmayı Atatürk, "...iki milletin karşılıklı büyük menfaatlerini tahkim eden kardeşlik inkişaf sahasına enginlik veren kıymetli bir vesika..." olarak değerlendirmiştir.³⁷

"Samimî Anlaşma Misakı" imzalandığı sırada Venizelos muhalefette bulunmaktaydı. Bu duruma rağmen, Türk-Yunan ilişkileri ile yakından ilgilenmeye devam etmiştir. Nitekim Venizelos, Tsaldaris ile Yunanistan'a döndükten hemen sonra bir görüşme yapmıştır. Bu görüşme sırasında Tsaldaris, Venizelos'a Ankara ziyareti ve Türk devlet adamlarıyla gerçekleştirdiği görüşmeler hakkında bilgi vermiştir. Venizelos, Türk-Yunan antlaşmasını tamamen tasvip ettiğini belirtmiş ve Tsaldaris'i, Ankara'daki görüşmeleri başarıyla sonuçlandırdığı için tebrik etmiştir.³⁸

Atatürk, 1933 sonbaharında Balkan Paketi için, Balkan devletlerinin liderleri ile yoğun bir görüşme trafiği yaşamıştır. Bu görüşme trafiği devam

32 Ş. S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk...*, s. 40-46; M. M. Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...*, s. 166; Sabahattin Özel, "Atatürk Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Türkler*, (ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 652.

33 N. Svoronos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, s. 97-98.

34 C. Başar, *Yunan Oyunu*, s. 118.

35 Samimî Anlaşma Misakı hakkında geniş bilgi için bkz., *Türkiye ile Yunanistan Arasında Samimî Anlaşma Misakı / Pacte d'Entente Cordiale entre la Turquie et la Grèce*, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Protokol Umum Müdürlüğü, Ankara 1933.

36 A. Akşin, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, s. 256; F. Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980*, s. 338; İ. Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, C. I, s. 441-444

37 *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, C. IV, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1991, s. 559; E. Tulça, *Atatürk, Venizelos...*, s. 50-51; *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 1.

38 *Vakit*, 22 Eylül 1933, s. 2; *Cumhuriyet*, 22 Eylül 1933, s. 1.

ederken, Venizelos'un Balkan Paktı konusundaki düşüncelerini de almak istemiştir. Bu yüzden Venizelos, hem İnönü hem de Atatürk ile bu konuyu görüşmek üzere, astım tedavisi gördüğü Fransa'dan Girit'e dönerken, 25 Eylülde İstanbul'a gelmiştir.³⁹ Venizelos İstanbul'a geldikten sonra gazetecilere yaptığı açıklamada: "Bundan üç sene evvel, Türk-Yunan dostluğu kurulduğu vakit her iki tarafta da bu dostluğun esaslarının sağlamlığından şüphe eden çok kimseler vardı. O zamandan beri geçen vakitler bütün bu şüpheleri tamamen izale etmiştir." demek suretiyle Türk-Yunan dostluğunun geldiği noktadan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir.⁴⁰

Venizelos 26 Eylül'de Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk tarafından kabul edilmiştir.⁴¹ Yaklaşık iki saat süren bu kabul sırasında iki devlet adamı, Türk-Yunan dostluğu ve Balkan Paktı hakkında görüşmüşlerdir. Bu görüşme sırasında Venizelos, Balkan Paktı'nın hayata geçirilmesiyle ilgili olarak Atatürk'e, "Bu Pakt, sizin büyük eserinizdir." diyerek, onun Balkan barışının mimarı olduğunu vurgulamıştır.⁴²

Atatürk ve Venizelos'un İstanbul'da yaptıkları bu görüşmeden sonra Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında Balkan Paktı için yapılan görüşmeler daha da hızlanmıştır.⁴³

Balkan Paktı'nın kurulması için Balkan devletleri arasındaki görüşmelerin yoğun olarak devam ettiği bir sırada, Yunanistan'ın eski başbakanı ve ana muhalefetteki Liberal Parti'nin başkanı Elefterios Venizelos dünya siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştirerek, eski düşmanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ü 1934 yılı Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir.⁴⁴

Venizelos'un, böyle bir davranışta bulunmasının altında iki önemli sebep vardır. Bu sebeplerden birincisi Venizelos'un, Atatürk'ü hem Türkiye ile Yunanistan arasında hem de Balkanlarda sağlanan barışın gerçek mimarı olarak görmesidir.⁴⁵ Diğer bir sebep ise Türkiye ile ilişkileri daha da geliştirme arzusudur.⁴⁶

39 E. Tulça, *Atatürk, Venizelos...*, s. 50; *Milliyet*, 26 Eylül 1933, s. 1.

40 *Cumhuriyet*, 26 Eylül 1933, s. 4.

41 *Milliyet*, 27 Eylül 1933, s. 1; *Cumhuriyet*, 27 Eylül 1933, s. 1.

42 *Atatürk'ün Millî Dış Politikası...*, C. II, s. 223; Bilâl N. Şimşir, "Atatürk'ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri, Yedi Belge (1930-1937)", *Belleten*, XLV / 177 (Ocak 1981), s. 175-176; *Milliyet*, 27 Eylül 1933, s. 1.

43 E. Tulça, *Atatürk, Venizelos...*, s. 52.

44 <http://www.nobelprize.org/nomination/peace/nomination.php?action=show&showid=2046> (11.01.2008)

45 Ahmet Eyicil, "Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 59 / XX (Temmuz 2004), s. 347.

46 Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, (çev.: Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 135-136.

Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermek için, Norveç'in başkenti Oslo'da bulunan Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na, 12 Ocak 1934 tarihli üç sayfadan oluşan Fransızca olarak yazılmış bir mektup göndermiştir. Venizelos'un Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na gönderdiği bu mektubunun Türkçe tercümesi şöyledir:

"Bay Başkan

Yedi asra yakın bir süre zarfında Yakın Doğu ve Orta Avrupa'nın büyük bir kısmı kanlı mücadelelere sahne olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu ve sultanların mutlakiyetçi idareleri bunun başlıca amili idi.

Hristiyan milletlerin İmparatorluğa bağlanmaları ve bundan mütevellit Salibin Hilâle karşı yaptığı kaçınılmaz mücadeleler, kurtulma emeli ile bu milletlerce yapılan isyanlar, Osmanlı İmparatorluğu sultanların idaresinde kaldığı sürece devamlı tehlike kaynağı teşkil eden bir durum husule getiriyordu.

Mustafa Kemal Paşa'nın muhasımlarına karşı yaptığı milli harekâtın galibiyetle sonuçlanmasını müteakip 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması, bu istikrarsız duruma son verdi.

Bir milletin hayatında bu kadar kısa bir süre içinde böylesine köklü bir değişme nadir vuku bulmuştur.

Teokratik bir rejim içinde yaşayan, din ile hukuk kavramlarının birbirine karıştığı çökme yolundaki bir imparatorluğun yerini güç ve hayat dolu modern ve milli bir devlet almıştır.

Büyük devrimci Mustafa Kemal Paşa'nın başlattığı hızla, mutlakiyetçi sultanlar rejimi yıkılmış ve gerçekten laik bir devlet kurulmuştur. Millet tümüyle çağdaş uygarlıkların önünde yer almak için şevk ile ilerleme yolunda bir atılım yapmıştır.

Barışı takkiye hareketi yeni ve seçkin Türk devletine bugünkü görüntüsünü veren tüm iç reform hareketleriyle birlikte yürümüştür.

Türkiye yabancı unsurlarla meskûn vilâyetlerini terk etmek hususunda tereddüt etmemiş ve antlaşmalarda belirtildiği üzere kendi milli sınırları ile samimi şekilde iktifa ederek Yakın Doğu'da barışın gerçek bir savunucusu olmuştur.

Kanlı mücadeleler nedeni ile uzun yıllar Türkiye ile düşman durumunda kalan biz Yunanlılar, Osmanlı İmparatorluğu'nun yerini alan bu ülkede vuku bulan bu köklü değişikliğin etkilerini duyan ilk kimseler olduk.

Anadolu faciasının hemen akabinde kendini yenileyen Türkiye'ye bir anlaşma fırsatı görerek elimizi uzattık. O, bu uzanan eli samimiyetle kabul etti.

Ciddi anlaşmazlıklarla ayrılmış olan milletlerle samimi bir barış örneği veren bu yakınlaşmadan sadece, iki ülke için olduğu kadar Yakın Doğu barışı için de yararlı sonuçlar doğmuştur.

Barışın medyun olduğu bu kıymetli katkının sahibi kişi Türkiye Cum-

hurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'dır. Bu nedenle 1930 yılında Yunan Hükümet Başkanı sıfatı ile ben Türk-Yunan Paktı'nın imzası ile Yakın Doğu'da barışa doğru yeni bir devir başlarken, Mustafa Kemal Paşa'yı Yüksek Nobel Barış Ödülü için aday göstermekle şeref kazanırım. İhtiramatı faikamın kabulünü rica ederim, Bay Başkan.

E.K. Venizelos".⁴⁷

1934 yılı Nobel Barış Ödülü için, Norveç Parlamentosu tarafından seçilen Nobel Ödülü Komitesi'ne,⁴⁸ Mustafa Kemal Atatürk ile Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin Delano Roosevelt'in de aralarında bulunduğu,⁴⁹ toplam yüz üç kurum, kuruluş ve şahıs için teklifte bulunulmuştur.⁵⁰

Nobel Ödülü Komitesi Venizelos'un Atatürk için yaptığı teklifi, diğer bütün adaylar gibi, değerlendirmeye almıştır.⁵¹ Ancak Komite, yapmış olduğu değerlendirme sonunda, 1934 yılı Nobel Barış Ödülü'nün, silahsızlanma çalışmalarındaki gayretlerinden dolayı İngiliz İşçi Partisi lideri Arthur Henderson'a verilmesini uygun görmüştür.⁵²

Arthur Henderson'a ödülü, Nobel Komitesi Başkanı Fredrik Stang tarafından Norveç'in başkenti Oslo'da 10 Aralık 1934'te düzenlenen bir tören ile verilmiştir.⁵³ Venizelos'un Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na gönderdiği Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne teklif eden mektup ise 1930'larda Türk-Yunan ilişkilerinde dostluk ve işbirliğinin geldiği noktayı gösteren önemli belge olmuştur.⁵⁴

Sonuç

Atatürk, bütün dünyanın takdir ettiği büyük bir askerdi; fakat bu özelliğine rağmen sorunların üstesinden gelmede savaşı hiçbir zaman bir çözüm yolu olarak görmemiştir. Çünkü o, savaşın ne demek olduğunu çok iyi bilen, bu sebeple de barışı korumaya büyük özen gösteren bir askerdi. Bu yüzden barışa verdiği önemi, "Savaş zaruri olmalıdır, zaruri olmayan savaş cinayettir." sözleriyle vurgulamıştır.

47 *Atatürk'ün Millî Dış Politikası...*, C. II, s. 241-245.

48 <http://nobelprize.org/nomination/peace/process.html> (09.01.2008)

49 <http://nobelprize.org/nomination/peace/nomination.php?action=show&showid=2072> (09.01.2008)

50 <http://nobelprize.org/nomination/peace/database.html> (09.01.2008)

51 <http://www.nobelprize.org/nomination/peace/nomination.php?action=show&showid=2046> (09.01.2008)

52 M. M. Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye...*, s. 169

53 http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1934/award-docu.html (08.01.2008).

54 Venizelos'un Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığına Nobel Barış Ödülü'nün Atatürk'e verilmesi için göndermiş olduğu Fransızca mektup için bkz., *Atatürk'ün Millî Dış Politikası...*, C. II, s. 241-245.

Atatürk, Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede barışı ve istikrarı sağlamak için, büyük çaba harcamıştır. Komşu devletlerle geçmişte yaşanan düşmanlıkları bir kenara bırakmış, bu devletlerle dostluk kurmak için gerekli adımları atmıştır. Nitekim Atatürk, Yunanistan gibi çok kısa bir süre öncesine kadar savaş meydanlarında karşı karşıya geldiği bir devletle bile dostluk kurmaktan çekinmemiştir.

Yunanistan'da Venizelos'un 1928'de iktidara gelişi, Türk-Yunan ilişkileri açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Venizelos, geçmişte bir hayal uğruna Türklere karşı giriştiği mücadeleden büyük dersler çıkarmıştır. Bu yüzden, Yunanistan'da kendisine karşı ciddi bir muhalefetin oluşacağını bile bile Türkiye'ye dostluk elini uzatmaktan çekinmemiştir. Venizelos'u Türkiye'ye karşı böyle bir politika takip etmeye sevk eden en önemli sebep ise Türkiye'nin "Misâk-ı Millî" sınırları ile yetinip, yayılmacı bir politika takip etmemesidir.

Atatürk ve Venizelos'un çabalarıyla Türkiye ile Yunanistan arasında 1930'larda başlayan dostluk, bir süre sonra iki devlet arasında ittifaka kadar gitmiştir. Bu dostluk ve ittifakın oluşması, diğer Balkan devletlerini de harekete geçirmiştir. Böylece Atatürk ve Venizelos'un başlattığı bu girişim Balkan Pakti'nin temellerini oluşturmuştur.

Venizelos, 1933'te Yunanistan'da iktidarı kaybettikten sonra da gerek Balkanlarda istikrarın sağlanması gerekse Türk-Yunan dostluğunun kuvvetlenmesi için çabalarını sürdürmeye devam etmiştir. Bu yüzden, Balkan Pakti'nin görüşmeleri devam ederken İstanbul'a gelerek Atatürk ile fikir alışverişinde bulunmuştur.

Balkan Pakti imzalanmadan kısa bir süre önce Venizelos, Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermiştir. Venizelos bu davranışıyla, hem Türk-Yunan dostluğunun hem de Balkan Pakti'nin mimarı olduğuna inandığı Atatürk'ü daha da yüceltmek istemiştir.

Venizelos'un Atatürk'ü Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermesi Türk basınına yansımamıştır. Ayrıca Türkiye'de, Nobel Ödülü Komitesi'ne Atatürk lehine baskı oluşturmak için herhangi bir girişimde de bulunulmamıştır. Nobel Barış Ödülü'ne aynı yıl Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt de aday gösterilmiştir. Ancak Nobel Barış Ödülü Komitesi, o yılki ödülü, silahsızlanma çalışmalarındaki gayretlerinden dolayı İngiliz İşçi Partisi lideri Arthur Henderson'a vermeyi uygun görmüştür.

Atatürk'e Nobel Barış Ödülü'nün verilmemesi, onun dünya barışı için yaptığı katkıların Komite tarafından önemsenmediği anlamına gelmez. Ancak bu ödül verilirken dünya siyasi konjonktürünün daima etkili olduğunu unutmamak gerekir. Burada asıl önemli olan, Atatürk'ün barış için göster-

miş olduğu çabalarını eski bir düşmanının takdir ederek, onu Nobel Barış Ödülü'ne aday göstermesidir.

Uluslararası camia, dün olduğu gibi bugün de, Atatürk gibi "Yurtta sulh cihanda sulh!" anlayışını devlet politikası haline getirmiş, barışa tutkun devlet adamlarına her zamankinden daha fazla muhtaçtır.

Kaynaklar

A. Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

B. Yayımlanmış Belgeler

Atatürk'ün Millî Dış Politikası (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938, C. II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. I-III, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 5.bs., Ankara 1997.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, C. IV, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1991.

Saysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

Türkiye ile Yunanistan Arasında Samimî Anlaşma Misakı / Pacte d'Entente Cordiale Entre La Turquie et la Grèce, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Protokol Umum Müdürlüğü, Ankara 1933.

C. Gazeteler

Cumhuriyet

Hakimiyeti Milliye

Milliyet

Vakit

D. Hatıralar

Aras, Tevfik Rüştü, *Görüşlerim*, İkinci Kitap, Yörük Matbaası, İstanbul 1968.

Atatürk, Mustafa Kemal, *Nutuk*, C. I-III, 14.bs., Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1982.

İnönü, İsmet, *Hatıralar*, (yay. haz.: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, 2.bs., Ankara 2006.

E. Araştırma ve İnceleme Eserler

I. Kitaplar

Akşin, Aptülahat, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Armanoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1983.

Aydemir, Şevket Süreyya, *Tek Adam Mustafa Kemal (1922-1938)*, C. III, 3.bs., Remzi Kitabevi, İstanbul 1969.

Başar, Cem, *Yunan Oyunu*, V Yayıncılık, İstanbul 1988.

- Clogg, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, (çev.: Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- Çakmak, Zafer *İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2007.
- Demirözü, Damla, *Savaşın Barışa Giden Yol / Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Esmer, Ahmet Şükrü, *Siyasî Tarih (1919-1939)*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1953.
- Gönlübol Mehmet-SAR, Cem, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.
- Gürel, Şükrü S., *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1923)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.
- Hatipoğlu, M. Murat *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Siyasal Kitabevi, Ankara 1997.
- Kitsikis, Dimitri, *Yunan Propagandası*, (çev.: Hakkı Devrim), Kaynak Kitaplar, İstanbul 1974.
- Sarınay, Yusuf - Sümbül, Tahir, *Emperyalizm ve Büyük Hayal*, Ankara 1999.
- Smith, Michael Llewellyn, *Yunan Düşü*, (çev.: Halim İnal), Ayraç Yayınevi, Ankara 2002.
- Svoronos, Nikos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, (çev.: Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1988.
- Tulça, Enis, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003.
- Turan, Mustafa, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli-1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1919.
- Türsan, Nurettin *Yunan Sorunu*, 3.bs., Ankara, 1987.
- Umar, Bilge, *İzmir'de Yunanlıların Son Günleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1974.
- Vaidis, Thomas A., *Kemal Atatürk (Yeni Türkiye'nin Kurucusu)*, (çev.: Ahmet Angın,) Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları, İstanbul 1967.
- Volkan, Vamık D.-ITZKOWITZ, Norman, *Türkler ve Yunanlılar / Çatışan Komşular*, (çev.: Banu Büyükkal), Bağlam Yayınları, İstanbul 2002.
- Yalçın, E. Semih, *Atatürk'ün Millî Dış Siyaseti*, Gazi Kitabevi, 2.bs., Ankara 2007.

2. Makaleler

- Altuğ, Yılmaz, "Atatürk'ün Dış Politikası", *Boğaziçi Üniversitesi Uluslararası Atatürk Konferansı Tebliğleri (10-11 Kasım 1980)*, C. II, İstanbul 1981, s. 480-492.
- Bilgin, Mustafa Sıtkı, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Diplomasisi (1923-1930)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XX / 60 (Kasım 2004), 799-820.
- Clucas, Lowel, "The Byzantine Legacy in the Modern Greek World: The Megali İdea" (Edited by: Richard Clogg), *Anatolica Studies in the Greek East in the 18th and 19th Centuries*, Hampshire 1996, s. 253-281.
- Eyicil, Ahmet, "Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 59 / XX (Temmuz 2004), s. 335-367.

- Halaçoğlu, Yusuf, "Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti ve Balkanlar", *I. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri (Prizen, 12-14 Aralık 1998)*, (yay. haz.: Nimetullah Hafız), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2001, s. 29-37.
- Irmak, Sadi, "Atatürk'ün Dış Politika ilkeleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, III / 9 (Temmuz 1987), s. 487-495.
- İnan, Afet, "Atatürk'ün Bazı Özellikleri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, I / 1 (Kasım 1984), s. 96-101.
- Özel, Sabahattin, "Atatürk Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri", *Türkler*, (ed.: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), C. 19, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 643-653.
- Soysal, İsmail "Atatürk'ün Barışçı Politikası ve Dünyadaki Etkileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, II / 4 (Kasım 1985), s. 111-119.
- Şimşir, Bilâl N., "Atatürk'ün Yabancı Devlet Adamlarıyla Görüşmeleri, Yedi Belge (1930-1937)", *Belleten*, XLV / 177 (Ocak 1981), s. 157-207.

F. Web Sayfaları

- <http://nobelprize.org/nomination/peace/nomination.php?action=show&showid=2072> (09.01. 2008).
- <http://nobelprize.org/nomination/peace/nomination.php?action=show&showid=2046> (09.01.2008).
- http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1934/award-docu.html (09.01.2008).
- <http://nobelprize.org/nomination/peace/process.html> (09.01.2008).
- <http://nobelprize.org/nomination/peace/database.html> (09.01.2008).

EKLER

24/1 Pour connaissance
Exp. M. Roussel, 23
21 rue Loucheur

Paris, le 12 Janvier 1934

Monsieur le Président,

Pendant près de sept siècles tout le Proche-Orient et une grande partie de l'Europe centrale fut le théâtre de guerres sanglantes. L'empire Ottoman et le régime absolutiste des Sultans en fut la cause principale.

L'assujettissement de peuples chrétiens, les guerres religieuses de la Croix contre le Croissant qui en résultèrent fatalement, et les insurrections successives de tous ces peuples aspirant à leur affranchissement, créaient un état de choses qui devait demeurer comme une source constante de périls tant que l'Empire Ottoman conservait l'empreinte qu'y avaient donné les Sultans.

L'instauration de la République Turque en 1922, lorsque le mouvement national de Moustapha Kemal Pacha triompha de ses adversaires, mit définitivement fin à cet état d'instabilité et d'intolérance.

..'

Monsieur le Président du Comité
du Prix Nobel du Storting
Oslo

Norvège

Ek 1- Elefterios Venizelos'un Mustafa Kemal Atatürk'ü "Nobel Barış Ödülü"ne aday göstermek üzere Oslo Nobel Ödülü Komitesi Başkanlığı'na göndermiş olduğu 12 Ocak 1934 tarihli Fransızca Mektup. Bkz., Atatürk'ün Millî Dış Politikası (Cumhuriyet Dönemine Ait 100 Belge) 1923-1938, C. II, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1981, s. 241-243.

Rarement, en effet, fut réalisé en si peu de temps un changement aussi radical dans la vie d'une nation.

A un empire en déclin, vivant sous un régime théocratique où la notion du droit et de la religion se confondaient, se substitua un état national et moderne, plein de vigueur et de vie.

Sous l'impulsion du grand réformateur, Moustapha Kemal Pacha le régime absolutiste des Sultans fut aboli, et l'état devint franchement laïque. La nation toute entière s'élançait vers le progrès, ambitieuse, à juste titre, de figurer à l'avant garde des peuples civilisés

Mais le mouvement pour la consolidation de la paix marcha de pair avec toutes les réformes intérieures qui donnèrent son aspect actuel au nouvel état éminemment ethnique de la Turquie. En effet la Turquie n'hésita pas d'accepter loyalement la perte de provinces habitées par d'autres nationalités et, franchement satisfaite de ses frontières ethniques et politiques, ainsi définies par les traités, elle est devenue un vrai pilier de la paix dans le Proche Orient

C'est nous autres Grecs, que des luttes sanglantes tinrent pendant de longs siècles en état d'antagonisme continu avec la Turquie, qui eûmes les premiers l'occasion de ressentir les effets du changement profond survenu dans ce pays, successeur de l'ancien Empire Ottoman.

Ayant, dès le lendemain de la catastrophe d'Asie Mineure discerné la possibilité d'une entente avec la Turquie régénérée issue de la guerre comme état national, nous lui tendîmes la main qu'elle accepta avec sincérité.

De ce rapprochement pouvant servir d'exemple quant aux pos-

- 3 -

sibilités d'entente même entre des peuples que les plus graves divergences ont divisé, lorsque ceux-ci se laissent pénétrer du désir sincère de la paix, il n'est résulté que des bienfaits tant pour les deux pays en cause, que pour le maintien de l'ordre pacifique dans le Proche Orient.

Or l'homme à qui cette contribution précieuse à la cause de la paix est due est bien le Président de la République Turque Moustapha Kemal Pacha.

J'ai donc l'honneur en qualité de chef du Gouvernement Hellénique en 1930, lorsque la signature du pacte Grécoturc marque une ère nouvelle dans la voie du Proche Orient vers la paix, de poser la candidature de Moustapha Kemal Pacha à l'insigne honneur du prix Nobel pour la Paix.

Veillez agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma plus haute considération,

(E.K. Venizelos)

The Nomination Database for the Nobel Prize in Peace, 1901-1955

Year:	1934
Number:	24-1
Nominee:	
Name:	Mustafa Pascha Kemal
Gender:	M
Year, birth:	1881
Year, death:	1938
Profession/Category:	Founder and president of the Republic of Turkey (1923-1938)
Country:	TR (TURKEY)
Motivation:	
Nominator:	
Name:	BK Veniselos
Gender:	M
Profession/Category:	Member of the Greek parliament
City:	Athens
Country:	GR (GREECE)
Evaluation:	No
Comment:	Kemal was on the short list, but no evaluation was written. It was supposed to be added later, but no evaluation on him was added.

In 1934 Mustafa Kemal was given the name Atatürk (Father of the Turks) by the Turkish national assembly.

Ek 2- Elefterios Venizelos'un Mustafa Kemal Atatürk'ü "Nobel Barış Ödülü"ne aday gösterdiğine dair "The Nobel Foundation"un web sitesinde yer alan bilgi. Bkz., <http://nobelprize.org/nomination/peace/nomination.php?action=show&showid=2046> (09.01.2008).

